

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Barn matematik och naturorienterande ämnen 210hp

EXAMENSARBETE

Vardagen i en stor barngrupp i förskolan. - En kvalitativ studie av förskolepersonals upplevelser av stora barngrupper i förskolan

caroline Bozic

Utbildningsveenskap med VTM 30hp

Halmstad 2017-03-18

Titel: Vardagen i en stor barngrupp i förskolan. - En kvalitativ studie av förskolepersonals upplevelser av stora barngrupper i förskolan

Författare: Caroline Bozic

Handledare: Jan- Olof Johansson

Examinator: Ole Olsson

Sammanfattning: Syftet med studien är att undersöka hur den vardagliga pedagogiska verksamheten i förskolan påverkas av stora barngrupper. Studien grundar sig på en fenomenografisk metod där fokus genom kvalitativa intervjuer, är personalens upplevelser av stora barngrupper. För att konkretisera den pedagogiska verksamheten har den pedagogiska måltiden blivit central i studiens frågeställning.

I studien framkom det att den medverkande personalen upplever stora barngrupper som negativt. Fokus tas från den pedagogiska verksamheten eftersom de praktiska momenten i vardagen tar mer plats. Stress och sämre möjlighet till att se varje enskilt barn är direkta följder av det stora barnantalet. Studiens resultat visar tydligt att det inte enbart är under de pedagogiska måltiderna det stora barnantalet gör sig synligt, utan hela den pedagogiska verksamheten påverkas.

Nyckelord: Förskola, stora barngrupper, pedagogisk måltid

Innehåll

Inledning.....	1
Bakgrund	4
Förskolans roll i samhället.....	4
Förskolans mål och riktlinjer	4
Pedagogisk måltid	5
Stora barngrupper	5
Pedagogisk kvalitet i förskolan	5
Syfte.....	7
Frågeställning	7
Teoretisk bakgrund och tidigare forskning.....	8
Gruppstorlek i förhållande till personaltäthet	8
Gruppstorlek och kvalitet	8
Gruppstorlek relaterat till stress	9
Gruppstorlek och sociala relationer	9
Metod.....	11
Val av metod.....	11
En fenomenografisk forskningsstrategi.....	11
Kvalitativa intervjuer	12
Urval och genomförande.....	12
Bearbetning av insamlad empiri.....	13
Metoddiskussion	15
Etiskt förhållningssätt.....	16
Resultat.....	18
Behov av rutin	19
Språk.....	20
Sammanfattning av beskrivningskategorierna:.....	21
Diskussion.....	23

Caroline Bozic

Referenser 27

Bilaga 30

Inledning

Sveriges förskolor har under en längre tid haft stora barngrupper. I landet fanns det enligt Skolverket (2011) år 2010 över 4800 grupper i förskolan där det var 21 eller fler barn inskrivna. Det innebar 220 stycken fler stora barngrupper än år 2009. Totalt var 458 000 barn inskrivna i förskolan, vilket var en ökning med 11 900 barn sedan föregående år. Den siffran ser inte ut att minska. Idag är 490 000 barn inskrivna i förskolan. Det är en ökning på 7000 barn bara sedan förra året och barngruppernas storlek ligger i snitt på 17 barn per grupp inom den kommunala förskolan. Det gamla riktmärket från Skolverket har varit 15 barn per grupp. Nu har man enligt en artikel i Dagens Nyheter (2013) ändrat det och nu råder man istället att man skall göra en så kallad barnkonsekvensanalys, där hänsyn tas till flera olika faktorer innan man avgör vad som är ett rimligt antal barn i den aktuella barngruppen. Fokus ska ligga på vad som är optimalt för den enskilda barngruppen beroende på bland annat miljö, personalens kompetens, ålder på barnen och lokalernas storlek. Förändringen beror på att det tidigare taket för antalet barn inte följs på alltför många förskolor runt om i Sverige.

I artikeln ”Stora barngrupper- hinder för lärande i förskolan” (2015-05-21) kan man läsa om en studie gjord av forskare från Göteborgs universitet. Studien baseras på en enkätundersökning av 700 förskollärare i 46 kommuner och även intervjuer av 24 förskollärare i 24 kommuner. Det framkommer att stora barngrupper i förskolan gör att teman och arbetssätt som finns med i läroplanen väljs bort. Det är främst teknik, naturvetenskap och skapande innehåll som upplevs ogenomförbara när barngrupperna blir för stora och kravet på individanpassning inte går att uppfylla.

Caroline Bozic

Eftersom jag själv är verksam inom förskolan och dessutom småbarnsförälder, är dessa siffror och debatten av stort intresse. Mycket av det som tas upp i diskussioner och forskning går att relatera till. Dels som verksam pedagog, dels som förälder till barn i förskolan. Det gör att jag finner drivkraft att göra en egen studie inom området.

Psykologen och forskaren Malin Broberg (2012) beskriver att det är svårt för pedagoger att se varje enskilt barn i stora barngrupper. Exempelvis kan det vara svårt att bekräfta alla känslor och finnas till för att trösta ordentligt. Gunni Kärrby (1994) har i sin forskning kommit fram till att konflikter ökar bland barnen när grupperna blir för stora. Det kan bli extra svårt för de svaga barnen att stå emot trycket mot de starkare barnen. Särskilt eftersom personalen inte hinner upptäcka och ingripa vid konflikter på samma sätt när barngrupperna blir för stora.

I detta examensarbete väljer jag att koncentrera mig på hur pedagoger upplever att den pedagogiska måltiden påverkas av de allt större barngrupperna. Att jag väljer att fokusera på den dagliga måltidssituationen beror på att måltiden är ett viktigt pedagogiskt arbetsredskap för pedagoger. Precis som Livsmedelsverket (2014) tydliggör är måltiden tid för samvaro mellan pedagoger och barn. Att sitta vid bordet tillsammans ger tillfälle att föra samtal och lära av varandra. Detta innebär att måltiderna har en väldigt viktig funktion i den pedagogiska verksamheten. Därför är det också av stor vikt att se hur den pedagogiska kvalitén runt matbordet påverkas när det blir allt fler munnar att mätta.

Jag är fullt medveten om att mycket tid redan lagts ner på forskning inom det valda området. Dock upplever jag att oavsett hur mycket forskning som bedrivits och

Caroline Bozic

redovisats, har inte forskningsresultaten implementerats i den praktiska verksamheten. Det verkar inte ske någon stor förändring gällande antalet barn i barngrupperna och att läsa av nämnd statistik ser det inte ut att trycket kommer minska på förskolans dörrar under den närmaste framtiden. I denna studie vill jag därför undersöka konsekvenserna av detta utifrån verksam personals uppfattningar eftersom att jag är intresserad av att se hur de ser på sin arbetssituation och möjlighet att utföra sitt pedagogiska arbete i stora barngrupper. Genom att koncentrera sig på en konkret daglig situation i den pedagogiska verksamheten ges möjlighet att finna tydliga faktorer, vilket kan vara en hjälp på vägen att kunna förbättra verksamheten i stora barngrupper. Både för mig själv i mitt fortsatta arbete som pedagog och för andra som på något vis är verksamma inom förskolan.

Bakgrund

Detta kapitel är tänkt att förtydliga de begrepp som är centrala i uppsatsen. Tanken är att skapa en bättre helhet och förståelse av syftet. Kapitlet har även en teoretisk del där tidigare forskning inom området redovisas.

Förskolans roll i samhället

Enligt Skolverket (2004) är förskolan en frivillig verksamhet för barn mellan ett och fem år, där föräldrar betalar avgift för barnets tid på förskolan. Det finns en maxtaxa som innebär att ett tak sätts för hur mycket en familj ska betala i avgift beroende på inkomst. Genom dagens allmänna förskola har alla barn från och med höstterminen då de fyller tre år, rätt till 525 avgiftsfria timmar/år. Denna reform som genomfördes år 1998 och bidrar till att förskolan nu är det första steget i det samlade utbildningssystemet för barn och ungdom. Förskolans pedagogiska uppdrag (Lpfö, 98) går ut på att skapa en balanserad helhet mellan omsorg, fostran och lärande. Helheten ska bana vägen för ett livslångt lärande.

Förskolans mål och riktlinjer

Förskolans läroplan (Lpfö, 98) är en förordning med bindande föreskrifter som syftar att skapa en likvärdig förskola med hög kvalitet i hela landet. Läroplanen innehåller inte krav på vad barnen ska uppnå utan endast strävansmål som beskriver den inriktning som förskolans arbete har och den kvalitetsutveckling som önskas. Med det innefattas en värdegrund och ett uppdrag. Likaså mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten. Enligt Skolinspektionen (2012) kom den första läroplanen för förskolan den 1 augusti år 1998. Förskolans läroplan reviderades och trädde i kraft den 1 juli år 2011. Nu är målen mer utvecklade och förtydligade. Större fokus ligger på barns rätt till lärande. Det har

Caroline Bozic

även tillkommit ett avsnitt angående uppföljning, utvärdering och utveckling för att stärka förskolans kvalitet.

Pedagogisk måltid

Den pedagogiska måltiden är enligt Livsmedelsverket (2015) menad att vara ett pedagogiskt verktyg. Måltiden skapar social samvaro mellan pedagoger och barn när de äter tillsammans.

Det ska i sin tur skapa en positiv och naturlig syn på mat hos barnen. Även främja grupp känslan och skapa möjlighet att bekanta sig med andra kulturer och demokratiska frågor. I den pedagogiska måltiden kan många av läroplanen för förskolans mål och riktlinjer innefattas (Lpfö, 98) och framför allt ger en fungerande måltid goda förutsättningar att uppfylla dessa.

Stora barngrupper

Enligt Skolverket (2011) har barngrupperna i förskolan ökat kraftigt. Maxtaxan som infördes och barns rätt till förskola har bidragit till att kommunerna har press på sig att tillhandahålla alla barn en förskoleplats inom rimlig tid. Gränsen som förr fanns på ca 12-15 barn per grupp är inte verkligheten på de flesta förskolor längre. I snitt går det i stället 17 barn per grupp i de kommunala förskolorna. Samtidigt som gruppstorleken ökar minskar personaltätheten.

Pedagogisk kvalitet i förskolan

Asplund Carlsson, Kärrby och Pramling Samuelsson (2001) menar att faktorer som gestaltar kvalitet i förskolan är gruppstorlek, personaltäthet och personalens utbildning. Dessa benämns som strukturella faktorer. Vidare beskrivs att pedagogers förhållningsätt gentemot barnen och

Caroline Bozic

i relation till de mål som är satta är av stor vikt för den pedagogiska kvalitén.

Kärrby (1997) menar att det är svårt att på ett samlat vis beskriva vad pedagogisk kvalitet är, men att det inom förskolan främst handlar om det sociala samspelet mellan det enskilda barnet, pedagoger och barngruppen. Kärrby fortsätter och beskriver pedagogisk kvalitet som något som bör mätas utefter varje enskild individs behov. Att kvaliteten ligger i varje enskilt barns möjlighet att ta till sig kunskap och få sina behov tillfredställda i relation till de mål förskolan har. Vidare visar amerikansk forskning utförd av organisationen NAEYC, National Association for the Education of the young Children (citerad i Kärrby 1997) att faktorer som miljö och design påverkar kvalitén på barnens tillfällen till sociala erfarenheter. Storleken på barngruppen och dess gruppdynamik är av stor vikt för vilka sociala erfarenheter barnen får. Studien menar dock att det allra viktigaste för kvalitén är pedagogernas tillvägagångssätt i arbetet med barnen.

Myndigheten för skolutveckling (2003) anser att kvalitet kan innebära mer än en sak.

Begreppet kan betraktas ur olika perspektiv och därmed är kvalitets innebörd något komplext.

Dock bör inte de olika sätten att se på kvalitet motverka varandra utan istället gynna

utvecklingen av en högre kvalitet på flera områden.

Syfte

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur den vardagliga pedagogiska verksamheten påverkas av stora barngrupper. I denna studie avgränsas ämnet och fokus är den pedagogiska måltiden som är en konkret vardagssituation i verksamheten. Dock utesluts inte eventuella intressanta perspektiv på gruppstorleken i övrig pedagogisk verksamhet, som kan komma att upptäckas. Förhoppningen är att studien ska vara ett redskap för att skapa en mer optimal verksamhet utifrån de riktlinjer som finns. Detta genom att synliggöra stora barngrupper sett ur personal på förskolans perspektiv.

Frågeställning

Hur upplever personal på förskolan stora barngrupper vid den pedagogiska måltiden?

Teoretisk bakgrund och tidigare forskning

Gruppstorlek i förhållande till personaltäthet

Enligt en rapport av Kihlbom (2003) kan alltför stora barngrupper i kombination med låg personaltäthet leda till negativa konsekvenser för den pedagogiska verksamheten. Även personals och barns välmående kan stå på spel. De negativa konsekvenserna kan visa sig som stress hos både personal och barn, sämre kontakt mellan barn och vuxna, även barn emellan. Mer infektioner hos barnen och fler och längre sjukskrivningar av personalen. Även olycksfall kan öka menar Kihlbom. Diana Karlsson (2010) forskare vid Skövde universitet har kommit fram till att om barngrupperna skulle minska från 16,7 till 13,4 barn per grupp, skulle antalet pneumokocker minska med nästan 80 % i samhället. Enligt en studie gjord i USA på 1000 barn av NICHD, National Institute of Child Health and Human Development (2005) visar resultat att när det blir för många barn per vuxen ökar konflikter, stress, oro och aggressivitet bland barnen. Ellneby (1999) anser också att mindre grupper skapar ett större lugn och forskning gjord av Pramling (citerad i Ellneby 1999) visar att det är bättre med mindre barngrupper och färre vuxna än högre antal barn och vuxna. Det beror på att för varje ny tillökning i gruppen ökar antalet relationer för barnen. Det är inte alla barn som klarar av många relationer och det kan uttryckas i negativ sinnesstämning och passivitet hos dem.

Gruppstorlek och kvalité

Sheridan och Pramling Samuelsson (2009) hävdar också att gruppstorlek har stor betydelse för den kvalité som gör sig gällande på förskolor men att det finns fler faktorer som samspelar. Det är relationerna mellan dessa som påverkar kvalitén. Vidare konstaterar dock Sheridan och Pramling Samuelsson (2009) att små grupper är mest optimalt för barns lärande

och välmående. Detta i kombination med medvetna utmanande och kompetenta vuxna.

Sheridan (2001) menar att små barngrupper i sig inte är en garanti för hög kvalitet utan det som avgör är just hur man tar tillvara på de resurser man har. Kihlbom (2003) menar dock att barngruppens storlek är en av de faktorer inom svensk och internationell forskning som ses som väsentligast för förskolans kvalitet. Barns språkutveckling, samspelet mellan barn och vuxna i den dagliga miljön är några exempel på det som gruppstorleken påverkar.

Gruppstorlek relaterat till stress

Ellneby (1999) diskuterar stress hos barn och menar att för många intryck kan bidra till spänningar, koncentrationssvårigheter, oro och att barnet blir uppe i varv. I en undersökning kallad "Buller i barnstugor" (citerad Ellneby 1999) konstaterades att det finns ett samband mellan många barn på samma yta och hög ljudnivå. Forskning från Cornell University i New York (citerat i Ellneby 1999) visar att buller stressar barn och hämmar deras språkliga och intellektuella utveckling avsevärt. Det är främst de grundläggande språkfärdigheterna som blir lidande. Ellneby (1999) påpekar även vikten av utbildad personal för barnens individuella utveckling och att det skapas bättre förutsättningar för social kontakt i mindre grupper.

Gruppstorlek och sociala relationer

I sin avhandling gällande kamratrelationer på förskolan menar Jonsdottir (2007) att om förskolan ska kunna ge barnen god omsorg och en välfungerande pedagogisk verksamhet är god sammansättning av gruppstorlek och barnens ålder viktig. Även att personalen är utbildad och lyhörda för varje enskilt barns behov. Dessutom är det viktigt att det finns en bra ledning. Jonsdottir menar ändå att den sociala arena som finns på förskolan är positiv för

barnens utveckling och något man ska ta tillvara. Genom många kamratrelationer skapas känslan av tillhörighet, trygghet och socialt stöd hos barnen. Broberg (2012) anser att de stora barngrupperna gör det svårt för personalen att se varje enskilt barn. Broberg tar situationer som när gråtande barn behöver tröst men inte får möjlighet till den tröst de behöver som exempel Att barnen inte får sina känslor bekräftade. Asklan och Sataoen (2003) anser att kommunikation med barn är tidskrävande om man ska utgå från deras erfarenheter och lyssna till deras upplevelser. När barngrupper blir för stora finns inte den tid som krävs för att vara lyhörd inför alla barnens individuella upplevelser av omvärlden. Kihlbom (2009) menar att för stora barngrupper gör att det blir omöjligt att hinna se alla tillräckligt mycket oavsett kompetens. Kihlbom framhåller att det är belyser särskilt de barn som på olika vis är utsatta i samhället som även är de som är mest utsatta i för stora barngrupper. Dessa barn är i ännu större behov av en fungerande och trygg förskola som kan komplettera och upptäcka de brister som redan finns i barnens omgivning. I den danska avhandlingen "Når born trives i bornehaven" (2013) är syftet att undersöka när barn upplever att de trivs och har det bra på förskolan. I studien är det femåriga förskolebarn som blivit tillfrågade. Resultatet visar att relationen till de vuxna inte är det centrala i barnens beskrivningar utan att det är kamraterna som är viktigast för barnens trivsel.

Metod

Det här kapitlet beskriver den forskningsstrategi som ligger till grund för studien och det tillvägagångssätt som används vid insamlandet av empirisk data. Även studiens trovärdighet och etiska överväganden diskuteras.

Val av metod

I denna studie används en fenomenografisk ansats för kategorisering och analys av den empiri intervjuerna bidrar till. Studiens empiri är insamlad med hjälp av intervjuer. Eftersom syftet är att undersöka pedagogernas uppfattningar om stora barngrupper är intervjuer en lämplig metod. Metoden är väl beprövad i forskning med fenomenografisk ansats.

En fenomenografisk forskningsstrategi

”Fenomenografi- att beskriva uppfattningar om världen omkring oss”, är en artikel skriven av fenomenografins grundare Ference Marton. Artikeln publicerades i ”Den tidlösa pedagogiken” (2011) av Tomas Kroksmark och beskriver att den fenomenografiska ansatsens syfte är att beskriva hur människor ser på något, vad det får för betydelse och på vilka skilda sätt man kan se på fenomenet. Med andra ord forskning som vill beskriva skillnader i människors sätt att erfara verkligheten. Marton skriver att ansatsen utgår från den andra ordningens perspektiv. Det innebär att man inte söker ett rätt svar, utan vill beskriva människors upplevelser av ett fenomen som finns i deras livsvärld. Stukát (2005) menar att öppna intervjuer är vanligt förekommande inom fenomenografin för att komma åt människors egna beskrivningar av sina uppfattningar. Vidare menar Marton (citerad i Kroksmark 2011) att deras beskrivningar inte behöver stämma överens med verkligheten utan fokus ligger helt på deras personliga uppfattningar.

Fenomenet som studeras i denna studie är "att stora barngrupper påverkar den pedagogiska verksamheten". Genom att utgå från en fenomenografisk ansats syftar studien att beskriva skillnader i sättet att erfara fenomenet.

Kvalitativa intervjuer

Den kvalitativa intervjun var den mest lämpade metoden i denna studie, eftersom syftet var att undersöka personals enskilda uppfattningar. Intervjuer ger möjlighet till personliga svar i större utsträckning än exempelvis enkäter. Trost (2007, sid 23) beskriver att "intervjun går bland annat ut på att förstå hur den intervjuade tänker, känner, vilka erfarenheter den har, hur den intervjuades föreställningar ser ut" Kvale (1996) beskriver den kvalitativa intervjun som ett sätt för intervjuaren att få en inblick i respondentens tankevärld (i detta fall intervjuad personal) och på så vis förstå fenomenet genom respondentens subjektiva perspektiv. Efter att ha tagit del av Stukáts (2005) beskrivning av ostrukturerade intervjuer var det självklart att den typen av intervju var mest lämpad för studien. Eftersom studiens syftar till att utvinna personligt erfارande ger ostrukturerade intervjuer utrymme åt den intervjuade att ge personliga svar på huvudfrågan som sedan tillåts utmynna i unika följdfrågor beroende på vilka svar som ges.

Urval och genomförande

I studien intervjuas totalt fyra verksamma personer inom förskolan, från två olika förskolor i Sverige. Urvalet har grundats på geografiska, ekonomiska och tidsmässiga aspekter eftersom det fanns en tidspress att slutföra studien och en ekonomisk begränsning. Därav har

intervjuerna genomförts på närbelägna förskolor och antalet intervjuer är begränsade till tidsmallen. Barnantalet i grupperna är likvärdiga och likaså antalet personal per grupp. Personalen som blev intervjuad var de som tackat ja och kunde lämna verksamheten vid det tillfälle intervjuernas genomförande var aktuellt. Inför intervjuerna kontaktades de inblandade förskolorna via telefon.

Efter bekräftat intresse av att delta skickades mejl ut till de berörda avdelningarna. I mejlen beskrevs studiens syfte och den roll intervjuerna skulle ha. Även de forskningsetiska principerna togs upp. Den fenomenografiska ansatsen beskrevs också för att skapa förståelse för hur studien skulle analysera de svar som gavs. Effekten av information till deltagarna var att den personal som valde att delta var väl medvetna om sin egen roll i studien och vad de kunde bidra med. Intervjuerna genomfördes på förskolorna i enskilda arbetsrum. Vid intervjutillfällena skedde en upprepning av de intervjuades rättigheter enligt forskningsetiska principer. Detta för att vara säker på att den intervjuade förstått och på så vis minimera risken för missförstånd. Hjälpmedel som användes under intervjuerna var inspelning via mobiltelefon och även kompletterande anteckningar. Trost (2005) ser fördelar med att använda sig av inspelningar eftersom det skapar större möjlighet för både intervjuaren och den intervjuade att delta i samtalet.

Bearbetning av insamlad empiri

Materialet från intervjuerna lyssnades igenom flertalet gånger och ställdes i förhållande till anteckningar gällande kroppsspråk och övriga minnesanteckningar. Därefter gjordes ljudupptagningarna om till skriven text genom transkribering. Genom bearbetningen av

Caroline Bozic

materialet uppkom ett antal kategorier som blev grunden för studiens analys. Sättet den insamlade empirin bearbetades på utgick från de tre punkterna; samla in, analysera och tolka som Trost (2010) beskriver.

Metoddiskussion

Reabilitet och validitet är två begrepp som Trost (2007) menar uppkom ur den kvantitativa forskningen. Dessa begrepp är mått av graden av tillförlitlighet och giltighet i en studie. För låg reabilitet respektive validitet gör studien obrukbar i forskningssyfte. Eftersom kvantitativa och kvalitativa studier skiljer sig åt avsevärt och inte går att mäta på samma sätt känns begreppen inte lika relevanta i denna studie. Dock är det lika viktigt förklarar Trost (2007) att kvalitativa intervjuer sker på ett sätt som anses trovärdigt, vilket också blir det begrepp denna studies tillförlitlighet och giltighet innefattar.

I en kvalitativ studie menar Trost (2007) att trovärdigheten är den punkt som är mest problematisk. En forskare måste kunna bevisa att den genomförda studien är tillräckligt trovärdig för att kunna användas ur forskningssynpunkt. Vidare förklarar Trost (2007) att det man strävar efter i en intervju är att förstå hur den intervjuade tänker, betar sig och känner sig. Intervjuer kan heller inte vara statiska eftersom den intervjuades föreställningsvärld kan förändras av nya erfarenheter. Denna studie har därför utgått från att den intervjuade personalen talar sanning utifrån den verklighet de befann sig i under intervjutillfället. Intervjuerna har fokuserats på att förstå personalen och inte bara få några frågor besvarade. Tillvägagångssättet har varit att ställa följdfrågor som styrker förståelsen av vad de intervjuade menar i sina svar, i de fall det upplevts nödvändigt. Objektivitet har skapats genom att frågorna som ställts inte är färgade av någon åsikt och därför skapar större chans att få svar som inte är påverkade svar vid intervjutillfället. Det är annars en risk att svaren blir det den intervjuade tror att intervjuaren vill höra. Dock kan studien inte garantera att de intervjuade inte blivit påverkade av andra yttre faktorer

Caroline Bozic

såsom kollegor och media. Svaren hade heller inte garanterat blivit de samma om annan personal intervjuats. Dessa punkter sänker tillförlitligheten.

Giltigheten i en kvalitativ studie bygger på att den undersökning som görs utgår från studiens syfte anser Bryman (2008) Den genomförda undersökningen anses ha hög giltighet eftersom den hela tiden fokuserats på att besvara det syfte och den frågeställning som ligger till grund för studien.

Etiskt förhållningssätt

Likt Kvale (2007) beskriver har man som forskare en fördel om man är medveten om de etiska frågor som kan dyka upp under insamlandet av det empiriska materialet. Det gör att man kan fatta genomtänkta beslut och förhindra att problem uppstår under genomförandet av studien.

Denna studie har utgått från individskyddskravet som är hämtat ur Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning (2002). Individskyddskravet är till för att skydda deltagare i studien från kränkning, otillbörlig insyn och fysisk och psykisk skada. Det kan delas in i fyra huvudkrav som forskningen ska ta hänsyn till. Vidare presenteras varje krav med en beskrivning av hur kravet efterföljdes i den aktuella studien:

1. Informationskravet innebar att deltagarna blev informerade om studiens syfte och vilken del i studien deras medverkan hade. Även rätten att avbryta sin medverkan och att

Caroline Bozic

medverkan var frivilligt.

2. Samtyckeskravet bidrog till att upplysa deltagarna om att deras medgivande behövdes för att kunna genomföra studien. Eftersom barnen i barngrupperna är minderåriga

inhämtades även medgivande från vårdnadshavare innan observationerna kunde äga rum.

3. Konfidentitetskravet uppfylldes genom att deltagarnas namn inte användes i studien och därför inte heller kunde bli identifierade.

4. Nyttjandekravet innebar att de uppgifter som kom fram under studien enbart användes till studiens syfte.

Resultat

Ur en fenomenografisk analysmetod uppstod tre beskrivningskategorier. Efter att ha läst intervjuerna flertalet gånger urskildes utsagor som beskrev hur personalen uppfattade pedagogisk verksamhet i stora barngrupper. Vidare jämfördes olika sätt att uppfatta gruppstorleken i utsagorna och de grupperades sedan utefter gemensamma drag. Efter ytterligare läsning och reflektion synliggjordes nya dimensioner. Beskrivningskategorier bildades och i dessa sammanställdes uppfattningarna. De relaterade till varandra genom att de var olika aspekter av samma fenomen.

Alla citat i texten nedan är numrerade utefter de intervjuer de är hämtade från;

Intervju 1: Förskollärare 26 år

Intervju 2: Förskollärare 49 år

Intervju 3: Barnskötare 51 år

Intervju 4: Förskollärare 45 år

Beskrivningskategorier:

Stress

Stress uppfattade alla intervjuade var något som var direkt förknippat med arbetet i stora barngrupper. Känslan av att känna sig otillräcklig och inte hinna med sitt uppdrag till fullo skapar stress. På vilket sätt stressen sedan yttrade sig och påverkade den pedagogiska verksamheten skilde sig åt i uppfattning till viss del. En av de intervjuade ansåg att stress skapar ständigt dåligt samvete eftersom det bidrar till sämre kreativitet och möjlighet att ge barnen den verksamhet de förtjänar. Det framkom även att stressen leder till brist i

kommunikationen mellan pedagog och barn. De språkstärkande samtalen blev färre vid stressade tillfällen. En pedagog ansåg sig vara van att arbeta i stora barngrupper och hade funnit sätt att hantera sin stress för att det inte skulle gå ut över barnen men menar samtidigt att det blir på bekostnad av exempelvis läroplanens innehåll; *”det är svårt att hinna med att kvalitetssäkra vår verksamhet och att hinna med alla bitar i läroplanen men jag tror inte jag är ensam om det”* (intervju 4). För den här personalen handlade helt enkelt om att tillåta sig själv att skära ner på delar av den pedagogiska verksamheten. Det framkommer också att det ofta uppstår stress kring matbordet i stora barngrupper eftersom man är beroende av att allt flyter på. Blir det förseningar i köket eller om något barn välter ut sitt dricksglas, kan det räcka för att det blir en stressad situation som uppstår. Ofta är missöden kring matbordet vanliga och desto fler ju fler barnen är i antal. Det bidrar till att matsituationerna ofta kännetecknas av stress och enbart en kamp om att kunna utfodra alla barn kring bordet; *”Påklädningarna och måltiderna tycker jag är de moment som drabbas hårdast av stora grupper. Eller i alla fall där jag brister tydligast...//... Jag kan känna en enorm frustration kring det eftersom jag vet hur trevligt, lärorikt och utmanande de momenten annars är men när jag sitter där vid lunchen och ljudvolymen blir för hög och glas välts och det springs överallt så finns det inte utrymme...// ... fokus blir att alla ska få mat och försöka minimera risken för bråk eller olyckor”* (intervju 1).

Behov av rutin

Det kom fram i två av intervjuerna att rutiner är viktiga för den pedagogiska verksamheten i stora barngrupper. Nya rutiner finns med i funderingarna kring hur man ska förbättra förutsättningarna i den verklighet som råder. En av de intervjuade ur personalen ansåg att det

Caroline Bozic

var val av rutiner som underlättade verksamheten och gjorde den stora barngruppen mindre påtaglig vid de tillfällen på dagen de hade rutiner som fungerade. Under andra delar av dagen till exempel under samlingarna upplevde personalen att rutinerna inte fungerade och därför skapade en ohållbar miljö. De dagar vikarier arbetade på avdelningen ansåg personalen att det blev extra påtagligt hur viktigt det är med rutiner eftersom vikarierna inte hade kunskap om avdelningens vanor och därför ökade arbetsbelastningen på den ordinarie personalen.

En annan av de intervjuade upplevde att avdelningens rutiner fungerar bättre när det är full barngrupp; *"Jag får ofta känslan av att barnen har roligare och mår bättre när vi är full grupp. När många är borta rubbar det balansen i gruppen och jag märker att många saknar sina kompisar och har svårare att komma igång på något sätt. Jag tycker såklart att jag har lättare att synliggöra varje enskilt barn när vi är färre men samtidigt kan jag tycka att vi pedagoger slappar till oss då"*(intervju 3). Vidare uppfattar den intervjuade att barnantalet inte alltid är själva problemet för verksamheten eftersom tiden när det är färre barn inte tas tillvara på det sätt man skulle kunna. Den intervjuade pratar samtidigt om måltiden som en rutin personalen är styrda av och där andra faktorer bidrar till att den stora barngruppen blir mer påtaglig. Med andra ord är måltidssituationen den del av dagen som upplevs behöver få andra rutiner för att kunna fungera bättre i en stor barngrupp.

Språk

I tre av intervjuerna framkommer det att språket blir lidande på olika vis av de stora barngrupperna. Att man slutar ge respons var ett sätt att se på bristen i kommunikation;

Caroline Bozic

”På ett APT nyligen pratade vi om skillnaden mellan att prata till och med dom. Jag valde att berätta hur jag märkt att jag ofta slutar ge respons till barnen när gruppen är för stor. Jag hör vad de säger och jag svarar men det blir aldrig det samtalet som jag vet att det hade utvecklats till om det varit mindre rörigt”. Vidare beskriver samma pedagog måltiden; När jag sitter där vid lunchen och ljudvolymen blir för hög och glas välts och det springs överallt så finns det inte utrymme för språkstärkande samtal utan fokus blir att alla ska få mat och försöka minimera risken för bråk eller olyckor”(intervju 1). Med andra ord bidrar de stora barngrupperna till att pedagogiken byts ut mot att se till att verksamheten håller sig ovanför vattenytan.

En annan av de intervjuade talar om de språkliga signaler som sänds ut till barnen när situationen blir pressad och man som personal tappar tålamodet. Den intervjuade menar att barnens beteende speglas av det beteende man som pedagog sänder ut.

Sammanfattning av beskrivningskategorierna:

Stress

Det framkommer att alla i personalen upplever stress i stora barngrupper. Stressen visar sig på olika vis och påverkar den pedagogiska verksamheten på ett negativt sätt.

Rutin

Hur rutiner fungerar påverkar hur de stora barngrupperna upplevs. När rutinerna flyter på och fungerar kan barngruppens barnantal kännas mindre påtaglig än när rutinerna av olika anledningar inte fungerar lika bra. Därmed försämras även den pedagogiska

Caroline Bozic

verksamheten när rutinerna brister.

Språk

De stora barngrupperna påverkar på olika vis kommunikationen mellan barn och personal. Det är allt från samtalens innehåll och bristen på följdfrågor till kroppsspråk och tonläge.

Diskussion

I detta kapitel diskuteras betydelsen av studiens resultat och frågeställningen besvaras.

Resultaten relateras även till tidigare forskningsresultat om finns med som teori och bakgrund i studien.

I de beskrivningskategorier som uppkommit visar resultaten att det finns ett starkt samband mellan stora barngrupper i förskolan och en försämrad pedagogisk verksamhet kring matbordet. Verksamheten försämras främst eftersom personalen anser att de får sämre förutsättningar att bedriva verksamheten utefter de riktlinjer som finns. Det stora barnantalet skapar för stora behov hos barnen både på det praktiska och på det emotionella planet. Vilket gör att tidsbrist, stress och brister i den språkliga kommunikationen blir ett faktum när personalen får för mycket på sina axlar. Det blir svårt att hinna med alla barns behov samtidigt och det blir därmed ökad risk för att personalen inte kan bemöta varje enskilt barns känslor. Naturligt blir då att pedagogiken får träda åt sidan för att personalen ska hinna med de primära behoven hos barnen. Dessa faktorer kan ses som resultat av den miljö som stora barngrupper skapar och bidrar i sin tur på olika vis till att verksamheten försämras. Det går att utläsa av resultaten att tillfällena som borde gynna exempelvis språkfrämjande samtal under måltiderna istället blir koncentrerade på att få vardagen att fungera. Det påverkar både barn och personal negativt. Svaret på frågeställningen blir därför att personalen som varit delaktiga i denna studie upplever stora barngrupper som överväldigande kring måltidssituationer. Den pedagogiska måltiden är inte existerande eftersom pedagogiken tvingas ge plats åt praktiska moment.

Resultaten visar att det inte enbart är den pedagogiska måltiden som påverkas av de stora barngrupperna. I intervjuerna framkommer det att de stora barngrupperna bidrar till att personalen tvingas utforma en verksamhet som mer liknar barnpassning än en läroplanstyrd verksamhet. Utefter den intervjuade personalens beskrivningar är den miljö barnen vistas i fylld av vuxnas stress och en verksamhet som inte räcker till för att bejaka varje enskild individs utvecklings- och trygghetsbehov. Detta går att relatera till undersökningen utförd av National Association for the Education of the Young Children (NAEYC) (citerad i Ellneby 1999) som visar att just miljön och kontakten med pedagogerna är det som påverkar förskolans pedagogiska kvalitet. Resultaten visar att negativa känslor kring barnantalet dominerar bland personalen. Även den rapport skriven av Kihlbom (2003), där det framkommer att alltför stora barngrupper i kombination med låg personaltäthet kan leda till negativa konsekvenser för den pedagogiska verksamheten, såsom sämre kontakt mellan personal och barn och stress hos både personal och barn styrker detta. Barns språkutveckling, sampelet mellan barn och vuxna i den dagliga miljön påverkas av gruppstorleken. Den tidigare nämnda studien utförd av National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) (2005) stärks i vissa delar av denna studie då bägge visar resultat på att för stor barngrupp ökar konflikter, stress och oro bland barnen. Likt Broberg (2012) beskriver, visar även denna studie att pedagoger i stora barngrupper har svårare att ge varje enskilt barn den tid de behöver för att känna sig bekräftade i olika situationer. Asklan och Sataoen (2003) styrker detta eftersom de menar att det är tidskrävande att sätta sig in i barns erfarenhetsvärld och alltför stora barngrupper skapar en miljö där den tiden inte finns. Den barnkonsekvensanalys som idag används för att bestämma rimligt barnantal på avdelningar runt om i Sveriges förskolor är intressant i förhållande till resultatet. Resultatet tydligt att

Caroline Bozic

barnkonsekvensanalysen är ett orimligt verktyg att använda sig av. Detta eftersom att samtliga personer som deltar i studien upplever antalet barn i barngrupperna som ett för stort antal.

Antalet barn i dessa barngrupper har överskridit skolverkets äldre riktlinjer på 15 barn. I

dagsläget är de 21 stycken, alltså sex stycken fler inskrivna barn per avdelning. Jag tänker att om barnkonsekvensanalysen hade fungerat borde

inte verksam personal känna att just de faktorer som barnkonsekvensanalysen ska ta i

beaktning inte fungerar. Upplevelsen blir snarare att det är en icke hanterbar situation som bör ses över. Jag tänker att det ursprungliga barnantalet hade kanske varit att föredra?

Resultaten i denna studie visar att stress och oro främst uppstår när personalen inte har

tillräckligt med tid för varje enskilt barn och att stressen som personalen känner förs

över till barnen som blir mer stökiga. I denna studie har det dock inte lagts något fokus på att

undersöka barnens upplevelser av att vara en del av en stor barngrupp. All information som är underlag för hur barngruppen påverkar barnen har kommit från personalens upplevelser.

Vilket också var syftet med studien. Att fördjupa studien genom att inta ett barnperspektiv

känns väldigt relevant nu i efterhand och är en möjlighet för utveckling av studien vid ett

annat tillfälle. Det skulle ge möjlighet till ytterligare viktiga aspekter att ta i beaktning.

Intresset skapades särskilt eftersom en av de intervjuade ur personalen upplevde att barnen

trivdes när det var helgrupp och att balansen på sätt och vis rubbades när de var färre. En

upplevelse som inte riktigt följde samma linje som de flesta andra upplevelser som

framkommit i studien. Möjligheten finns att barns upplevelser kring stora barngrupper är

annorlunda än personalens.

Caroline Bozic

Det hade även varit intressant att lägga mer fokus på hur personalens utbildning påverkar förutsättningarna för den pedagogiska kvalitén eftersom en del tidigare forskning som diskuterats i studien tyder på att det kan finnas samband. I denna studie har ingen hänsyn tagits till personalens utbildning även om en av frågorna under intervjutillfället faktiskt tog upp utbildning (se bilaga).

Sammanfattningsvis visar resultaten att på en avdelning med tre pedagoger och med i snitt 21 barn, upplevs möjligheten till pedagogisk verksamhet bristfällig enligt personalen. Detta främst eftersom dagarna fylls av stress och fokus på det praktiska kring barnen i stället för fokus på pedagogik. Ett resultat som styrks och styrker tidigare forskning på området där det framkommit att stora barngrupper påverkar miljön på förskolan och den pedagogiska verksamheten negativt.

Då studiens resultat till stor del överensstämmer med tidigare forskning av det aktuella fenomenet talar mycket för att stora barngrupper inom förskolan är ett samhällsproblem som bör tas på allvar.

Referenser

- Asklan, L och Sataoen, S-O (2003). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. 1 upplagan. Stockholm: Liber.
- Arvastson, G och Ehn, B (2009). *Etnografiska observationer*. Studentlitteratur AB.
- Asplund Carlsson, M, Pramling Samuelsson, I & Kärrby, G (2001). *Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- Boye Koch, A (2013) *Når born trives i børnehaven*. Ph.d.-afhandling. Universitet, Aarhus.
- Broberg, M, Hagström, B och Broberg, A (2012). *Anknytning i förskolan*. 1 upplagan. Stockholm: Natur och kultur.
- Bryman, A (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Örstadius, K. (2013-12-11) *Gränsen vid 15 barn tas bort i förskolan*. Dagens Nyheter.
- Ehn, B och Löfgren, O (1996). *Vardagslivets etnologi: Reflektioner kring en kulturvetenskap*. Stockholm: Natur och kultur.
- Ellneby, Y (1999). *Om barn och stress och vad vi kan göra åt det*. Stockholm: Natur och kultur.
- Jonsdottir, F (2007). *Barns kamratrelationer i förskolan- Samhörighet, tillhörighet, vänskap, utanförskap*. Avhandling: Malmö
- Karlsson, D (2010). *Studies on emergence and spread of antibiotic resistant Streptococcus pneumoniae*. Avhandling: Karolinska institutet.
- Kihlbom Magnus (2003) *Om små barns behov och utveckling*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Caroline Bozic

Kihlbom, M, Lidholt, B, Niss, G (2009). *Förskola för de allra minsta. På gott och ont*. Stockholm: Carlsson.

Kroksmark, T. (red.) (2011), *Den tidlösa pedagogiken. 2*, [rev] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S & Birkmann, S (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

Kärrby, G (1994). *Kostnadsbesparingar i daghem- hur påverkas kvaliteten? : en uppföljningsstudie av 17 daghem*. Göteborg: Univ, Institutionen för pedagogik.

Kärrby, G (1997). *Bedömning av pedagogisk kvalitet. Förskolan i fokus*. Institution för pedagogik: Göteborgs universitet.

Livsmedelsverket (2014). *Skolmåltiden- en viktig del av en bra skola*. www.skolverket.se

Livsmedelsverket (2015). *Måltider i förskolan*. www.livsmedelsverket.se/forskola

Thorén, M. (2015-05-21) *Stora barngrupper- hinder för lärande i förskolan*. Lärarnas tidning.

Sverige. Myndigheten för skolutveckling (2003). *Att granska och förbättra kvalitet: om kvalitetsutveckling i skola, förskola, skolbarnomsorg och vuxenutbildning- en översikt över aktuell forskning och utveckling samt dokumenterad erfarenhet*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

NICHD (2005). *Child Care and Child Development, Results from the NICHD Study of Early Child Care and Youth Development, edited by The NICHD Early Child Care Research Network*. The Guilford Press.

Sheridan, S. (2001). *Pedagogical quality in preschool: an issue of perspectives*. Diss. (sammanfattning) Göteborg: Univ, 2001. Göteborg.

Sheridan, S och Pramling Samuelsson, I (2009). *Barns lärande- fokus i kvalitetsarbetet*. 1 upplagan. Stockholm: Liber

Caroline Bozic

Skolverket (2010) *Läroplan för förskolan (2011) Lpfö 98 reviderad version*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket pressmeddelande 2004-02-20. *Ojämliga villkor i förskolan*. www.skolverket.se

Skolverket pressmeddelande 2011-03-30. *Allt fler stora barngrupper i förskolan*.

www.skolverket.se

Stukát, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund:

Trost, J (2007) *Enkätboken*. 3:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Trost, J (2010) *Kvalitativa intervjuer*. 4:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga

Intervjufrågor:

De första tre frågorna ställdes som en inledning innan de mer djupgående frågorna fick ta plats. Dessa första frågor har inte fått ta någon större plats i studien utan blev mer som ett sätt att skilja intervjuerna åt.

- *Hur gammal är du?*
- *Har du förskollärarexamen?*
- *Hur länge har du arbetat på förskola?*

Följande frågor har varit de frågor som legat till grund för de svar som sedan skapat de kategorier som redogörs i resultatet. Eftersom intervjuerna gav de intervjuade möjlighet till att styra samtalet har frågorna inte ställts i exakt ordning under varje intervju.

- *Beskriv hur du upplever vardagen i en stor barngrupp?*
- *På vilket sätt påverkas den pedagogiska måltiden av den stora barngruppen enligt dig?*
- *Hur påverkar den stora barngruppen din möjlighet till att se och bekräfta varje barn i barngruppen varje dag?*
- *Hur påverkar den stora barngruppen barnen enligt din upplevelse?*
- *Hur gör du i ditt arbete med barnen för att göra den stora barngruppen mindre påtaglig?*

Vardagen i en stor barngrupp i förskolan.

- En kvalitativ studie av förskolepersonals upplevelser av stora barngrupper i förskolan

Caroline Bozic

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se